

утворюваних підприємств, організації Інтернет реєстрації, введення правила "мовчання – знак згоди" і утримання на низькому рівні адміністративних витрат, пов'язаних з реєстрацією.

2. Спрощення процедур, що регулюють функціонування вже діючих суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема скорочення кількості необхідних дозволів і ліцензій і збільшення термінів їх дії, поліпшення координації між різними наглядовими установами і зменшення загального числа перевірок, яким піддаються суб'єкти підприємницької діяльності.

3. Узгодження політики оподаткування з потребами суб'єктів підприємницької діяльності, особливо суб'єктів МСП, спрощення процедур оподаткування, скорочення кількості податкових платежів і покращення системи податкового регулювання. Щодо МСП, що здійснюють інноваційну діяльність, можливе вжиття адресних заходів щодо створення цільових податкових стимулів.

4. Розробки в рамках спільних консультацій з банківськими установами заходів щодо полегшення доступу МСП до банківського фінансування, зокрема до спеціальних схем кредитування для довгострокового інвестиційного фінансування, включаючи тривалі пільгові періоди, кредитні гарантії у рамках приватно-державних програм, орієнтованих на МСП, і сприятливі правила прийняття заставного забезпечення. Розробки альтернативних форм фінансування для знову утворюваних МСП, зокрема фінансування по лінії спеціалізованих приватно-державних фондів, лізингу, мікрофінансування тощо. Підтримки "інвестиційної готовності" підприємств за допомогою підвищення поінформованості щодо підвищення здатності компаній МСП залучати фінансові кошти.

5. Системних заходів, спрямованих на вдосконалення державного управління і зменшення масштабів корупції і практики незаконних поборів з суб'єктів підприємницької діяльності. Інтересам нових підприємців і діяльності суб'єктів підприємницької діяльності повинні служити посилення незалежності суддів, застосування податкових правил, що передбачають покарання за незаконні платежі, створення антикорупційних консультативних органів за участю державного і приватного секторів і посилення підзвітності державних службовців. Необхідно заохочувати ділові кола до врахування і застосування десятия принципів, проголошених в Глобальному договорі ООН.

6. Зниження бар'єрів на шляху розширення діяльності МСП за кордоном, згідно з рекомендаціями ОЕСР, створення механізмів, що сприяють участі МСП в процесі формування і здійснення торговельної політики, надання суб'єктам підприємницької діяльності – експор-

терам допомоги у вивченні і розумінні умов підприємницької діяльності в приймаючих країнах.

7. Усунення культурних бар'єрів, що стоять на шляху зростання суб'єктів підприємницької діяльності, за допомогою серії заходів, спрямованих на заохочення і стимулювання духу підприємництва, зокрема серед молоді, надання їй допомоги в розумінні можливостей, що відкриваються перед нею саме завдяки підприємництву.

8. Подолання незбалансованості представлення в підприємстві деяких груп населення, наприклад молоді і етнічних меншин. У рамках політики розвитку підприємства повинні враховуватися й тендерні чинники.

9. Поширення інформації щодо передової практики зниження бар'єрів на шляху підприємництва і розвитку суб'єктів підприємницької діяльності в розвинених країнах з ринковою економікою і в країнах з перехідною економікою; на цій основі і в співпраці із зацікавленими приватними компаніями і асоціаціями підприємців органам державного управління центрального та місцевого рівня доцільно організувати курси підготовки для державних чиновників, що реалізують державну політику розвитку підприємництва, а також для майбутніх підприємців.

10. Використання механізму співпраці між державним і приватним секторами при формуванні і реалізації державної політики в сфері розвитку суб'єктів підприємницької діяльності на центральному і місцевому рівнях. Сприяння участі МСП в консультаціях державного і приватного секторів з цього питання і врахування їх конкретних потреб. У співпраці з асоціаціями підприємців мають бути створені механізми для моніторингу здійснення політики в сфері розвитку підприємництва.

Отже, програмою економічних реформ на 2010-2014 рр. "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" дерегуляцію та розвиток підприємництва визнано одним із стратегічних напрямів. Разом з тим, переважна більшість заходів, здійснених в рамках антикризової політики, та кроків, оголошених в контексті програми реформ, спрямовані на зміну регуляторних вимог до підприємницької діяльності і мають характер дерегуляції, тоді як заходам проактивного характеру приділяється незначна увага [1].

1. Механізми розвитку підприємництва в умовах посткризового відновлення економіки України / За редакцією к.е.н., засл. Економіста України Я.А.Жаліла. – К.: НІСД, 2010. – 45 с. 2. Офіційний сайт Державного комітету України з питань регуляторної політики і підприємництва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua> 3. Офіційний сайт Міністерства економіки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua 4. Офіційний сайт Українського фонду підтримки підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ufpp.gov.ua>

Надійшла до редколегії 11.11.10

УДК 338.242

Л. Наумова, канд. екон. наук

РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У КОНТЕКСТІ ПРИЙНЯТТЯ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

У статті розглянуто вплив прийняття Податкового кодексу на розвиток малого бізнесу в Україні.

Ключові слова: податковий кодекс, малий бізнес.

In the article influences of acceptance of Tax code are considered on development of small enterprise in Ukraine.

Keywords: Tax code, small business.

Пріоритетним завданням на сучасному етапі проведення економічних реформ в Україні є розвиток підприємництва. Аналіз світового досвіду свідчить, що практично в усіх розвинутих країнах держава бере активну участь у формуванні та розвитку підприємницької діяльності, підтримці найбільш доцільних і ефективних її напрямів.

В умовах дефіциту бюджету та зростаючого державного боргу необхідним постає завдання зміни регуляторного курсу та зміщення акцентів з домінуючого кредитно-грошового управління на користь податкової політики [1, с. 173].

Особливості податкової політики держави в умовах світової фінансової кризи знайшли своє відображення у

працях багатьох вітчизняних науковців – В. Баліцької, Є. Боброва, О. Короткевич, І. Луїної, В. Мельник, В. Соколенко, Н. Фролової та багато інших. Серед альтернативних напрямів мінімізації негативних наслідків фінансової кризи автори розглядають зниження податкового навантаження з метою стимулювання внутрішнього попиту й інвестицій або збільшення державного фінансування заходів із підтримки національної економіки.

Метою статті є аналіз впливу змін податкового законодавства на розвиток малого підприємництва в Україні та розробка пропозицій щодо його удосконалення.

Для України заходи щодо зменшення ставок основних податків та істотного збільшення бюджетних видатків з метою стимулювання розвитку підприємництва є несприйнятними [2, с. 25]:

- ✓ навіть за стабілізаційних економічних умов у нашій державі її соціальні зобов'язання істотно перевищують фінансові можливості;

- ✓ зниження податкових ставок як інструмент стимулювання інвестицій в умовах політичної нестабільності України не забезпечить бажаних результатів, а лише призведе до зменшення й без того обмежених фінансових можливостей бюджетів України;

- ✓ відсутність джерел фінансування бюджетного дефіциту не сприятиме збільшенню видатків державного бюджету понад отримані доходи.

Одним з найбільш дискусійних і, водночас, важливих напрямів податкової реформи є реформування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності. За більш ніж 10 років свого існування вона майже не вдосконалювалася, хоча за цей час з'явилися численні проблеми, що знизили її ефективність, деформували цілі та завдання запровадження. Відсутність будь-яких суттєвих кроків щодо реформування спрощеної системи оподаткування протягом тривалого періоду обумовлена тим, що це питання торкається інтересів майже 2,5 млн. громадян (1,3 млн. підприємців та 1,2 млн. найманих працівників), а тому будь-які ініціативи у даній сфері, особливо непопулярні, завжди зазнають тиску політичних чинників.

Ключовими проблемами, що погіршили ефективність спрощеної системи оподаткування є [3, с. 55-57]:

1. Звуження сфери застосування. Починаючи з 1998 року, коли була запроваджена спрощена система оподаткування, обліку та звітності, індекс споживчих цін зріс у 5,5 рази, мінімальна заробітна плата – у 20 разів. Попри стабільність граничної межі виручки, яка дає можливість застосувати спрощену систему оподаткування (для фізичних осіб – 500 тис. грн., для юридичних осіб – 1 млн. грн.), висока інфляція знизила реальний допустимий показник більш ніж у п'ять разів. Парадоксально, але у період економічного зростання (2000-2008 роки), суб'єкти малого бізнесу в умовах стрімкого зростання оплати праці мали скорочувати свої реальні обороти для того, щоб залишатися на спрощеній системі оподаткування. Це звужує сферу застосування даного податкового режиму, витісняючи найбільш ефективних підприємців, здатних розвивати або принаймні підтримувати свій бізнес на стабільному рівні. Таким чином, спрощена система оподаткування наразі відіграє дестимулюючу роль у розвитку та зміцненні малого бізнесу.

2. Низька фіскальна ефективність. Внаслідок високої інфляції знижуються реальні доходи бюджету від сплати єдиного податку. Для фізичних осіб-підприємців, які працюють за спрощеною системою оподаткування, за останні 10 років верхня межа податку зросла лише на 20 грн. – зі 180 до 200 грн. Фактично, з кожним роком реальні доходи бюджету від єдиного податку падають, хоча номінально мають висхідну тенденцію. Загалом,

сектор економіки, де працює 13 % працездатного населення, формує лише 1,2 % доходів зведеного бюджету (за даними 2009 року).

3. Мінімізація оподаткування. Значна частина фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності, що працюють за спрощеною системою оподаткування, обліку та звітності, не створюють доданої вартості, а займаються мінімізацією оподаткування власного доходу, або є учасниками схем щодо ухилення від сплати податків. Найпопулярнішими з них є:

- ✓ перенесення прибутку, який є джерелом сплати податку на прибуток, та бази оподаткування ПДВ на платників єдиного податку, які не сплачують дані податки. Суть полягає у тому, що оборот потужної компанії розбивається між декількома платниками єдиного податку, що звільняє бізнес від сплати ПДВ та податку на прибуток, замінюючи їх єдиним нееквівалентним платежем;

- ✓ мінімізація оподаткування доходів фізичних осіб;
- ✓ крім того, за рахунок єдиного податку суттєво мінімізують свої податкові зобов'язання особи, що займаються індивідуальною професійною діяльністю (адвокати, лікарі, консультанти). Гонорари таких осіб є досить високими, проте податок на доходи вони сплачують як наймані робітники із заробітною платою 1333 грн. на місяць.

Таким чином, незважаючи на аргументи проти інституту спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, його ліквідація не є ефективним рішенням, оскільки спрощена система оподаткування в Україні має важливе соціальне значення. Також необхідно враховувати, що скасування спрощеної системи несе ризик переходу в "тінь" значної системи малого бізнесу, що збільшить обсяги тіньової економіки та навіть зменшить надходження до бюджету.

В умовах кризи, високого рівня безробіття, низьких гарантій трудових прав українських громадян і, головне, наявності вільних ніш, де саме малий бізнес є найбільш ефективним, доцільним є створення сприятливих умов для його розвитку. Враховуючи, що кредитна політика держави щодо підтримки малого підприємництва є слабкою та існує ймовірність, що у середньостроковій перспективі такою і залишиться, фіскальні важелі розвитку мають залишатися домінуючими.

Однак реформи спрощеної системи оподаткування, які знайшли своє відображення у проекті Податкового кодексу, виявилися непропорційними щодо співвідношення нових обмежень і можливостей для бізнесу. Причому варіант реформи, який передбачений проектом Податкового кодексу України (реєстраційний номер № 7101-1) [5] є більш "жорстким", ніж той, що проходив народне обговорення (реєстраційний номер №. 6509/П) [6]. Для юридичних осіб спрощена система оподаткування проектом (реєстраційний номер № 7101-1) не передбачена. При формальному збереженні спрощеної системи оподаткування для фізичних осіб-підприємців запроваджуються обмеження, які роблять її недоступною і нецікавою: граничний рівень річного доходу зменшили до 300 тис. грн., кількість найманих працівників – не більше двох, включаючи членів сім'ї фізичної особи-підприємця, суттєво обмежений перелік видів діяльності при яких можливе застосування спрощеної системи оподаткування. Перелічені обмеження дозволяють вирішити ключові проблеми ефективності діючої спрощеної системи оподаткування тільки з точки зору інтересів держави.

Отже, при прийнятті проекту Податкового кодексу у другому читанні доцільно було б передбачити:

- ✓ збільшення граничного обсягу доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та прив'язати його до мінімальної заробітної плати;

✓ кореляцію ставок єдиного податку до мінімальної заробітної плати;

✓ посилення відповідальності платників єдиного податку за використання праці найманих працівників без оформлення трудових відносин.

Таким чином, звуження податкової політики лише до фіскальної складової входить у суперечність із цілями стимулювання економічної активності малого підприємництва та звужує його можливості щодо стимулювання конкуренції, сприяння послабленню монополізму, впливу на структуру економіки та на якісну характеристику ВВП, розширення сфери свободи ринкового вибору, впровадження раціональних форм управління, забезпечення більш швидкої реалізації інновацій.

УДК 159.922. 2: 373

В. Рудковська, здобувач

ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ОСОБЛИВИЙ ТИП ЕКОНОМІЧНОГО МИСЛЕННЯ

У статті розглянуто особливості психології суб'єктів підприємництва, проаналізовано характерні психологічні риси підприємців, встановлено соціально-психологічні фактори успішності підприємницької діяльності.

Ключові слова: підприємець, психологія суб'єкта підприємництва, психологічні особливості.

In the article psychology features of business entities are considered, the personal psychological touches of entrepreneurs are analysed, the social psychological factors of entrepreneurial activity success are set.

Keywords: entrepreneur, psychology of business entity, psychological features.

Підприємництво як особливий тип економічного мислення характеризується оригінальними поглядами і підходами до прийняття рішень, які реалізуються у практичній діяльності. Центральну роль тут відіграє особа підприємця. Підприємництво розглядається не як рід занять, а як особливість розуму і людської природи. Необхідно зазначити, що економістів і психологів завжди цікавив цей аспект феномена підприємництва, особа підприємця та його поведінка.

У XVIII столітті відомий англійський економіст Річард Кантильйон у своїй праці "Нарис про природу торгівлі у цілому" одним із перших дав визначення терміна "підприємець", під яким він розумів людину, що діє в умовах ризику [1].

Потрібно відмітити, що у світовій практиці немає професії "підприємець", проте підприємництво як заняття існує. Головне завдання підприємця – об'єднати навколо себе досвідчених і активних працівників, спрямувати їхні зусилля для досягнення поставленої мети. Таким чином, підприємець – суб'єкт, що поєднує у собі новаторські, комерційні та організаторські здібності для пошуку і розвитку нових видів, методів виробництва, нових благ та їхніх нових якостей, нових сфер застосування капіталу. А звідси і підприємництво – це тип господарської поведінки підприємців з організації, розробки, виробництва і реалізації благ з метою отримання прибутку і соціального ефекту. Підприємницька діяльність здійснюється від свого імені, на власний ризик і під особисту майнову відповідальність окремої фізичної особи – підприємця або юридичної особи – підприємства (організації).

Важливим завданням багатьох досліджень виступає вивчення умов і факторів, що сприяють ефективному становленню підприємницької діяльності. Поряд з політичними, економічними та соціальними факторами розвитку підприємництва, важливу роль відіграють і психологічні фактори.

Серед зарубіжних учених, що вивчали передумови успішної підприємницької діяльності, слід назвати А. Бейтона, А. Казорла, Р. Брокгауса, Б. Карлофа, Д. Макклеланда, М. Пітерса, Р. Хізрича, Й. Шумпетера та ін.

Дослідженням різних психологічних аспектів підприємницької діяльності займалися також російські вчені

1. Соколенко В.А. Пріоритети податкового регулювання в умовах кризи // Журнал "Бізнес Інформ". – 2009. – №12 (2). – С. 173-175.
2. Луїна І.О., Балицька В.В., Короткевич О.В., Фролова Н.Б. Шляхи мінімізації впливу фінансової кризи на бюджет України // Фінанси України. – 2008. – №12. – С. 22-32.
3. Жаліло Я.А., Молдован О.О., Шевченко О.В., Єгорова О.О. Пріоритети реформування податкової політики України: як перейти від фіскалізму до стимулювання ділової активності? – К.: НІСД, 2010. – 80 с.
4. Малік М.Й., Ковалюк Б.І. Пріоритетні напрями політики підтримки малого підприємництва в Україні // Журнал "Бізнес Інформ". – 2009. – №12 (2). – С. 148-149.
5. Проект Податкового кодексу. Реєстраційний номер 7101-1 від 21.09.10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>.
6. Проект Постанови ВР України про прийняття за основу проекту Податкового кодексу України. Реєстраційний номер 6509/П від 16.06.10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>.

Надійшла до редколегії 12.11.10

О. Дейнека, О. Зав'ялова, О. Клімова, С. Посохова, В. Позняков, А. Чирикова та ін., а також українські дослідники З. Варналій, В. Зянько, Л. Карамушка, Ю. Красилова, В. Кредісов, С. Максименко, В. Москаленко, Т. Нельга, Ю. Пачковський, В. Сизоненко, Н. Худякова, О. Філь та ін.

Однак, різні психологічні особливості суб'єктів підприємництва з урахуванням специфіки сфери господарювання не достатньо ґрунтовно відображені в літературі.

Метою статті є дослідження психологічних характеристик суб'єктів підприємництва для визначення особливостей їхньої готовності до професійної діяльності у мінливому зовнішньому середовищі.

Підприємець – це особливий тип людей. Вони виконують функцію новаторів. Здійснити новацію в економіці нелегко. Звичайно при цьому протидіє їй навколишнє середовище, оскільки "нововведення в економіці, як правило, впроваджуються не після того, як спочатку у споживача стихійно виникнуть нові потреби...", а тільки тоді, коли саме виробництво прищепить споживачам нові потреби" [2].

Так, американський психолог Девід Макклеланд [5] у своїх дослідженнях виявив, що психологічною особливістю підприємців є високий рівень мотивації досягнення. Останню Д.Макклеланд визначав як "змагання з якимись існуючими стандартами". Мотивація досягнення виявляється за наступних умов:

✓ ситуація поведінки індивіда характеризується наявністю визначених стандартів, за якими оцінюється успішність або не успішність вирішення індивідом поставлених завдань;

✓ індивід розглядає себе як суб'єкта, відповідального за результати своєї поведінки;

✓ досягнення успіху при вирішенні завдання не є наперед визначеним, але пов'язане з певним рівнем ризику.

Заслуговує на увагу класифікація підприємців та опис (відповідно до неї) їхніх індивідуально-психологічних і поведінкових особливостей, яка була розроблена вченими М. Вебером і В. Зомбартом [3].

Класичний підприємець, на думку авторів, включає риси завойовницького типу – "авантюру" уяву, азарт і